

Інвестування товарних запасів на підприємствах споживчої кооперації

В умовах розвитку ринкових відносин в Україні ефективність функціонування підприємств можлива за умов безперервності та ритмічності господарської діяльності. Це значною мірою залежить від дієвості існуючих та побудови адаптованих до вимог національної економіки моделей управління запасами.

товарні запаси, QRS-аналіз, інвестиційний ресурс, логістична модель

Побудова ринкової економіки в країні вимагає нових методів господарювання та впровадження нових підходів до управління фінансами на мікроекономічному рівні, які забезпечать ефективність їх використання. Фінансовий механізм є головною ланкою в системі управління сучасним підприємством споживчої кооперації. Одним з найголовніших секторів споживчої кооперації є роздрібні мережі, які забезпечують товарами не лише членів кооперативів, а й населення взагалі. Сьогодні торгівля споживчої кооперації втратила свої переваги на товарному ринку, оскільки майже повністю відсутні колишні зв'язки з заготівельними та роздрібними кооперативними підприємствами. В цій ситуації, ефективність функціонування підприємства можлива за умов безперервності та ритмічності господарської діяльності. Це значною мірою залежить від дієвості існуючих та побудови адаптованих до вимог національної економіки організаційних моделей управління запасами, а також від інформації, яку надає бухгалтерський облік.

У сучасній економічній літературі проблемам управління запасами присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених: І.А. Бланка, В.В. Бочарова, В.О. Подольської, В.М. Коноваленка [3], О.С. Бондаренка, Г.Дж. Болта, Р.Коха, М.Мескона [4] та інших.

Проблема оптимального регулювання запасів на підприємствах споживчої кооперації є однією з основних та найважчих у сфері управління. Це пояснюється високим рівнем витрат на зберігання товарних запасів в структурі доходів підприємства. Тому товарні запаси відносяться до об'єктів, які визначають політику управління на підприємстві. За цих умов виваженість управлінських рішень в значній мірі залежить від інформаційного забезпечення та використання облікової інформації. Отже, нагальною проблемою є підвищення аналітичності, оперативності, достовірності бухгалтерської інформації для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації товарних запасів підприємств.

Метою статті є обґрунтування оптимального розміру товарних запасів для роздрібних підприємств споживчої кооперації на основі моделей управління запасами.

Основні відділи підприємств по-різному відносяться до формування товарних запасів. Для виробничого відділу, відділу збуту та постачання наявність товарних запасів є необхідним для здійснення господарської діяльності. Однак фінансові та планові відділи підприємства намагаються мінімізувати залишки товарних запасів. Цілі різних відділів підприємства щодо наявності товарних запасів створюють конфліктні

ситуації у відношенні до них. Саме ці конфліктні ситуації покликана розв'язувати система управління товарними запасами.

На відміну від виробничих підприємств торговельним підприємствам притаманні запаси товарів. Вони відображають ту продукцію, яку підприємство оприбутковує від постачальників на склад для подальшого перепродажу.

Управління товарними запасами підприємств споживчої кооперації повинно здійснюватися на основі врахування особливостей виникнення цих товарних запасів та витрат на управління ними. Підприємству необхідно підтримувати такий рівень товарних запасів, який буде мінімізувати витрати на управління запасами підприємства загалом. Ефективність використання товарних запасів, управління закупівлею та збутом залежить від налагодженої політики управління в цілому та інформаційного забезпечення процесу управління зокрема. Інформаційний потік формується з врахуванням різноманітного інформаційного забезпечення – економічного, фінансового, правового, технічного та інших видів забезпечення. Однак, значна частина інформації акумулюється в системі бухгалтерського обліку.

Враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід використання інформації, слід відзначити, що в сучасних умовах господарювання інформація бухгалтерського обліку є єдиним достовірним джерелом інформації. Саме дані бухгалтерського обліку забезпечують інформацією проведення аналізу та систему управління товарними запасами.

Використовуючи дані бухгалтерського обліку, для забезпечення ефективного управління товарними запасами на підприємствах споживчої кооперації, доцільно запропонувати наступні моделі управління.

Спираючись на зарубіжний досвід, слід розглянути можливість запровадження моделі управління товарними запасами в споживчій кооперації, яка діє в Японії.

Відносно висока вартість капіталу та приміщень в Японії спонукають японські фірми зводити запаси, в тому числі й товарні до абсолютного мінімуму. Концепція виробництва „ВЧАСНО” зародилася саме в Японії. Товарні запаси постачаються саме в той момент, коли вони потрібні. Японці випереджають американських та європейських виробників, які намагаються впроваджувати цю систему управління запасами. При цьому можна виділити такі складові успішного впровадження концепції „ВЧАСНО” на японських фірмах:

- наполегливість керівництва японських фірм у справі мінімізації товарних запасів, ніж керівництва фірм в інших державах;
- успішність та ефективність впровадження даної концепції;
- значна робота щодо інтеграції своїх систем управління товарними запасами зі своєю філософією бізнесу, своїм підходом до управління якістю та впровадженням автоматизованих систем управління виробництвом і реалізацією [4].

Однак, при запровадженні концепції „ВЧАСНО” на інших підприємствах, існують проблеми та труднощі, коли керівники намагаються переорганізувати існуючу систему управління товарними запасами. Однією з проблем підприємств є не налагоджені відносини з постачальниками щодо товарних запасів. Оскільки не всі постачальники захочуть працювати на нових умовах. Але, найголовнішою проблемою все ж таки залишається відсутність достатнього інформаційного забезпечення для реалізації даної моделі. Інформація бухгалтерського обліку, як основна і найбільша інформаційна система, не завжди може задовольняти потреби управління. В першу чергу, для впровадження даної моделі управління товарними запасами бухгалтерський облік не забезпечує інформацією про наявність товарних запасів у постачальників, про

товари, які користуються попитом, про потенційних покупців та замовників та ритмічність цих замовлень. Адже, японська модель спрямована на постійний інформаційний зв'язок з постачальниками та покупцями. Купуючи товарні запаси у постачальників за моделлю "ВЧАСНО", необхідно мати достатньо інформації про покупців, щоб швидко реалізувати дані товари. При цьому, вкладені ресурси в придбання товарних запасів при їх реалізації за короткий проміжок часу покупцям, будуть економічно виправданими. Оскільки відбудеться скорочення витрат на їх зберігання, що є позитивним для підприємства.

Тому, щоб досягти взаємного розуміння підприємства із постачальниками, необхідно не лише змінити власний підхід щодо організації процесу постачання й реалізації товарних запасів, а й забезпечити користувачів необхідним рівнем інформації для прийняття зважених управлінських рішень.

Беручи до уваги зарубіжний досвід, є можливість застосування даної концепції „ВЧАСНО” і на українських підприємствах споживчої кооперації. Але для цього необхідно значно більше часу та досвіду працівників у сфері управління товарними запасами. Крім того, щоб дана модель була реалізована, підприємство повинно бути забезпечене фінансовими ресурсами.

Стосовно можливості використання фінансових ресурсів для забезпечення товарними запасами може бути використана логістична модель QRS-аналізу, яку запропонував Р.Бодряков [5]. Сутність цієї моделі полягає у співставленні доходів та засобів, інвестованих у продаж товарних запасів. QRS-аналіз має значимість для роздрібних підприємств, які не відразу отримують грошові кошти за відвантажений товар. Завдяки даного аналізу можна визначити чи отримає підприємство від продажу товару більше, чим витрачає, чи навпаки.

При цьому визначається так званий інвестиційний ресурс – залучені (постачальника) або власні ресурси, які витрачаються для продажу товарів. Для розрахунку інвестиційного ресурсу необхідно використовувати дані про:

- а) товарні запаси (ТЗ) – запас товарів, який є на підприємстві на певну дату;
- б) дебіторська заборгованість (ДЗ) – грошові кошти, які винні покупці за отриманий товар;
- в) грошові кошти в дорозі (КД) – кошти, які були перераховані покупцями за товар, але ще не зараховані на рахунок підприємства;
- г) товари у дорозі (ТД) – відвантажений, але ще не отриманий товар від постачальника, на який виставлений рахунок до сплати;
- д) кредиторська заборгованість (КЗ) – заборгованість постачальникам за відвантажений товар.

Маючи інформацію цих складових, інвестиційний ресурс буде обраховуватися за формулою [5]:

$$\text{ТЗ} + \text{ТД} + \text{ДЗ} + \text{КД} - \text{КЗ} = \text{ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РЕСУРС}, \quad (1)$$

Сума інвестиційного ресурсу, отримана за даною формулою, зіставляється із сумою отриманого доходу від реалізації товарів. Після цього можна робити висновок, чи доцільно інвестувати ресурси в товарні запаси, чи ні. В табл. 1 наведені можливі варіанти при зіставленні доходу та інвестиційного ресурсу [5].

Для підприємства оптимальним варіантом є варіант рівноваги між доходом та інвестованим ресурсом. Дане співвідношення свідчить про достатній рівень товарних запасів на підприємстві та достатній термін кредиту, наданого постачальником.

Щоб досягти рівновагу між доходом та інвестиційним ресурсом, слід підтримати Р.Бодрякова, який запропонував наступні варіанти:

- збільшення доходу від реалізації. Наприклад, за рахунок збільшення ціни реалізації товарів. Однак на практиці цей спосіб не завжди виправдовує себе. Тому, використовуючи досвід підприємств споживчої кооперації, дохід можна збільшити, надаючи диференційовані знижки при закупівлі партій товарів;

- зниження закупівельних цін. Якщо підприємство має постійних постачальників, то у такому разі є можливість вести переговори щодо зниження закупівельних цін на певні товари, спираючись на статистичні дані конкурентів, у яких ціни на цей товар є нижчими;

- зниження інвестиційного ресурсу. Можливо за рахунок зменшення дебіторської заборгованості та грошових коштів у дорозі; обнулення залишків товарних запасів (однак при нестабільному постачанні товарів це робити небезпечно); збільшення кредиторської заборгованості.

Таблиця 1 - Зіставлення доходів від реалізації товарів та інвестиційного ресурсу за QRS-аналізом

Результат розрахунку	Класифікація згідно з QRS-аналізом	Значення
Дохід більше інвестиційного ресурсу	Q Донор	Товари або постачальники, які інвестують в оборот підприємства більше 10% від свого місячного обсягу, ніж це потрібно для наповнення товаром логістичної системи підприємства-покупця
Дохід дорівнює інвестиційному ресурсу	R невизначений донор чи акцептор	Товари або постачальники кредитних засобів, яких майже достатньо для підтримання товарних запасів у логістичній системі
Дохід менше інвестиційного ресурсу	S Акцептор	Товари або постачальники, в які необхідно інвестувати більше, ніж 10% від місячного доходу від реалізації. Це товари, як правило, підвищеного попиту, які закуповуються у постачальників на умовах передоплати або на умовах малого кредитування, недостатнього для повного обслуговування товарів

Такі показники як дебіторська заборгованість та грошові кошти в дорозі залежать в основному від менеджера з постачання або від розрахункової політики підприємства. Збір інформації бухгалтерського обліку щодо дохідності товарів, заборгованості та постачальникам необхідно проводити за період не менший кварталу (3-4, а краще 6 місяців).

Це дозволить оцінити, якими ресурсами володіє підприємство та як вони розподіляються між товарними запасами, товарами в дорозі та дебіторською заборгованістю.

Дана QRS-модель, як вже зазначалося, побудована з використанням бухгалтерської інформації, яка і забезпечила можливість здійснення такого аналізу. Тому, для здійснення даного аналізу повинна використовуватися різноманітна бухгалтерська інформація – від первинних документів (супровідні відомості, виписки з рахунків банку, накладні, рахунки-фактури), аналітичних та синтетичних відомостей та журналів, вибірки з рахунків бухгалтерського обліку, групувальних відомостей до зведених показників фінансової звітності (Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт

про фінансові результати і про дебіторську та кредиторську заборгованість, Звіт про товарооборот, внутрішня звітність). Це не виключний перелік бухгалтерських документів, дані яких застосовуються в управлінні товарними запасами.

На практиці даної інформації для здійснення комплексного аналізу та управління товарними запасами виявляється замало. А це вже є нагальною проблемою як бухгалтерського обліку, так і управління в цілому.

Прикладом може бути відсутність в бухгалтерському обліку інформації щодо маржинального доходу (саме цей дохід береться до уваги при QRS-аналізу). Крім цього, бухгалтерська інформація може подаватися в узагальненому вигляді тоді, коли вона необхідна в розгорнутому вигляді, деталізована та згрупована за певними критеріями. Наприклад, відсутність аналітичної інформації щодо товарних запасів, які мають різний рівень попиту або рівень торгової націнки. І навпаки, великі обсяги первинної інформації, яка надходить на підприємство не дозволяє менеджерам її повністю переосмислити, проаналізувати та ефективно використати в своїй роботі. Тому виникає проблема збирання, групування, подання даної інформації користувачам (менеджерам) для прийняття управлінських рішень.

Тому, бухгалтерський облік необхідно зорієнтувати на інформаційні потреби сучасної системи управління товарними запасами та управління в цілому. Оскільки саме бухгалтерська інформація використовується не лише як узагальнення інформації на бухгалтерських рахунках, а й інформаційна база для прийняття управлінських рішень на різних рівнях підприємницької діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Запропоновані моделі управління товарними запасами враховують специфіку функціонування на підприємствах споживчої кооперації, ґрунтуються на логістичних підходах та досвіді провідних держав світу. При вирішенні задач логістичного менеджменту закупок особливу увагу слід приділити мінімізації витрат (вартість закупок, витрати на формування заказів, витрати на утримання, втрати та інші).

При зміні підходів до управління товарними запасами на підприємствах необхідно упорядковувати системи управління, обліку та контролю до нових моделей. Оскільки роль бухгалтерського обліку стає досить вагомою, тому облік товарних запасів при таких умовах повинен відповідати новим вимогам та цілям управління товарними запасами.

Список літератури

- 10 D. Hutchins. Having a Hard Time with Just-in-Time, Fortune, June 9, 1986. – С.64-65
- 11 Кузнецова М. Тенденции и закономерности управления запасами//Проблемы теории и практики управления. - 2006. - N11. - С.63-71
- 12 Коноваленко В.М. Концептуальні основи та принципи управління закупівельною діяльністю//Актуальні Проблеми Економіки. - 2005. - N1. - С.92-101
- 13 Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. — М.: Дело, 1999.-720с.
- 14 Оборотные средства и QRS - анализ // Товаровед продовольственных товаров. - 2007. - N1. - С.16-19
- 15 Чічун Л.Д. Контроль витрат, пов'язаних із надходженням, утриманням та використанням запасів//Аудитор України. - 2006. - N21. - С.12-19

В условиях развития рыночных условий в Украине эффективность функционирования предприятий возможна при условии непрерывной и ритмичной хозяйственной деятельности. В свою очередь это зависит от действия существующих, а также создания адаптированных к условиям национальной экономики моделей управления запасами.

In conditions of development of market conditions in Ukraine efficiency of functioning of the enterprises is possible under condition of continuous and rhythmical economic activities. In turn it depends on action existing, and also creations adapted to conditions of national economy of models of storekeeping.

УДК 657.4

Г.Б. Назарова, асистент

Кіровоградський національний технічний університет

Організація внутрішнього аудиту на підприємствах залізничного транспорту

В статті узагальнено існуючі погляди на поняття і призначення внутрішнього аудиту та встановлено основні напрямки впровадження служби внутрішнього аудиту на підприємствах залізничного транспорту. Визначенні основні переваги та недоліки внутрішньовідомчого контролю залізничного транспорту, а саме служби контрольно-ревізійної роботи та фінансових розслідувань. Встановленні основні завдання діяльності та способи реорганізації вказаної служби.

аудит, внутрішній аудит, внутрішньовідомчий контроль, положення, ревізія, служба контрольно-ревізійної роботи та фінансових розслідувань

Виникнення нових економічних відносин, зміна функцій галузевих міністерств і відомств, поява різних організаційно-правових форм і власників вимагають опрацювання питань організаційної побудови внутрішнього аудиту, визначення сфери їх дії і механізму здійснення контролю. В сучасному розумінні контроль дозволяє не тільки ухвалювати правильні рішення, але і постійно виявляти фактичний стан справ на керованих об'єктах господарських систем різного ступеня складності та структуризації. Організація внутрішнього аудиту є одним з найнадійніших способів контролю за станом бухгалтерського обліку і ефективного функціонування системи внутрішньогосподарчого контролю на підприємстві. Внутрішній аудит повинен давати інформацію про якість управління підприємством, пропозиції з удосконалення та стабілізації його фінансового стану.

Тому завданнями статті є узагальнення існуючих поглядів на поняття і призначення внутрішнього аудиту та встановлення основних напрямків впровадження організаційної структури внутрішнього аудиту на підприємствах залізничного транспорту. Великий внесок у розвиток теоретичних, методичних і прикладних питань внутрішнього аудиту зробили вітчизняні вчені Н.І. Дорош, А.Г. Загородній, В.С. Рудницький, В.В. Сопко, Б.В. Усач, а також російські вчені В.Д. Андрєєв, В.В. Бурцев, В.П. Суйц, А.Д. Шеремет та ін.

Дослідження спеціальної економічної літератури дозволяє зробити висновки, що серед вчених сформовані різні погляди на поняття і призначення внутрішнього аудиту. Більшість із них вважають, що внутрішній аудит є одним з видів внутрішньогосподарчого контролю, який здійснюють працівники підприємства на